

Oslo, 6. januar 2022

Høringsinnspill til Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030

Nasjonalforeningen for folkehelsen er en frivillig, humanitær organisasjon som jobber med folkehelse, forskning på hjerte- karsykdommer og demens, og er en interesseorganisasjon for personer med demens og deres pårørende.

Vi takker for muligheten til å gi innspill til høringen av Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030 (Meld. St. 40 (2020-2021)).

Handlingsplanen for å nå bærekraftsmålene innen 2030 inneholder mange viktige tiltak som haster. Samtidig mener Nasjonalforeningen for folkehelsen at planen i stor grad omfatter allerede vedtatte tiltak, og dermed tilfører lite nytt i bærekraftsarbeidet.

Folkehelse er en sentral del av sosial bærekraft, og henger tett sammen med både økonomisk og miljømessig bærekraft. Klimakrisen er også en helsekrise. Klimaendringer, forurensning og naturødeleggelse er blant de største truslene mot menneskers helse globalt. Pandemien har satt det globale bærekraftsarbeidet flere skritt tilbake, og vi har et ansvar nasjonalt og globalt til å sørge for å snu tilbakegangen.

Bærekraftige matsystemer

Om lag 1/3 av klimagassutslippene kommer fra matproduksjon, forbruk og avfall. Bærekraftig matproduksjon handler ikke bare om å nå klimamålene, men også om ressursutnyttelse, biologisk mangfold, vannforbruk, bevaring av matjord, naturvern, dyrevelferd og sosiale forhold. Slik blant annet Klimakur-rapporten har vist, er det et stort potensial i kostholdsending og mindre matsvinn. Handlingsplanen trekker frem mange viktige tiltak på området og nevner blant annet de reviderte ernæringsanbefalingene som snart skal publiseres. Nasjonalforeningen for folkehelsen er glad for at ernæringsanbefalingene skal ha et bærekraftsperspektiv. Samtidig er det viktig å understreke at oppdaterte kostholdsråd alene er et altfor svakt virkemiddel for endring. Informasjonskampanjer har også svært begrenset effekt. Merking kan ha positiv effekt, sammen med andre tiltak. Aktiv bruk av prisregulering, som avgift og moms, er virkemidler som vi vet fungerer og må tas i bruk for å skape ønsket endring blant forbrukere for kostholdsvalg som er bedre både for helse og klima. Samtidig må det skapes insentiver som gjør at det som er sunt og bærekraftig blir lønnsomt for næringen. Det bør foretas en gjennomgang av det statlige virkemiddelapparatet på feltet, fra subsidier til støtte til informasjon, for å sikre at disse virker på lag med bærekraft og god folkehelse.

Bedre samordning

I handlingsplanen presenteres alle relevante målepunkter for hvordan bærekraftsmålene skal følges opp. Det er helt nødvendig å bryte opp mål og målepunkter for å se utviklingen og gjøre målene håndterbare. Samtidig kommer det ikke godt nok frem hvordan arbeidet skal samordnes. Alle de 17 målene er gjensidig avhengig av hverandre. Vi oppnår ikke bedre helse og livskvalitet uten å se målet i sammenheng med de andre. Vi mener det er behov for en sterkere tverrsektoriell koordinering av bærekraftsarbeidet, slik at hvert enkelt område får eierskap til bredden av målene.

Utjevne sosial ulikhet

Klimakrisen og helsekriser som Covid-19-pandemien rammer ulikt, både mellom og innen land. Store ulikheter er både en årsak til og konsekvens av globale miljø- og helsekriser. En god og jevnt fordelt helse i befolkningen er en av samfunnets viktigste ressurser. Store forskjeller i skader folkehelsen og

tilliten i samfunnet, som vi er avhengige av for å skape nødvendige endringer for å nå bærekraftsmålene.

Til tross for at reduksjon av sosial ulikhet i helse har vært et mål for regjeringer i over 20 år, har ulikheten økt. Nasjonalforeningen for folkehelsen er glad det står i handlingsplanen at regjeringen vil systematisk vurdere hvordan statlige tiltak påvirker befolkningens helse og livskvalitet og den sosiale fordelingen av dette, i tråd med kravene i utredningsinstruksen og folkehelseloven. Det trengs økt kompetanse og verktøy for å systematisk vurdere og identifisere hvordan tiltak og strategier påvirker fordelingen av helse sosialt og geografisk er nødvendig. For å forhindre at tiltak har utilsiktede konsekvenser, slik som økt ulikhet, må fordelingsperspektivet være med i initiering, utredning, planlegging, implementering og evaluering i myndighetenes daglige virke. I tillegg bør det utvikles måleparametere for å fange opp sosial ulikhet, ikke bare andelsmål eller fokus på fattigdomsutfordringer.

Ikke-smittsomme sykdommer

Det er paradoksalt at de sykdommene som koster samfunnet mest, er sykdommer som i stor grad kan forebygges. Ikke-smittsomme sykdommer, slik som demens, hjerte- og karsykdommer, kreft, diabetes, KOLS, psykiske lidelser og muskel- og skjelettlidelser, deler mange av de samme risikofaktorene, gir redusert livskvalitet og bidrar til store utgifter.

Delmål 3.4 handler om å redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet. Til dette målet er det satt opp 9 mål basert på risikofaktorer slik som blant annet alkohol, fysisk inaktivitet, usunt kosthold og tobakksbruk. Norge er på god vei for å nå flere av disse målene, men vi nærmer oss ikke målene for å redusere fysisk inaktivitet blant barn og unge eller målet for å stoppe økningen i andelen med fedme og diabetes. For å snu utviklingen av inaktivitet og økningen i antall med overvekt og fedme trengs det å satses mer på forebygging på tvers av sektorer og forvaltningsområder.

Frivillighetens rolle

Frivilligheten arbeider innen nesten alle samfunnsområder og er samarbeidspartnere for det offentlige, næringslivet og i forskning. Frivilligheten er dermed den sektoren som i sin bredde arbeider innenfor alle bærekraftsmålene og er sentral for å oppå bærekraftsmål 17 – Samarbeid for å nå målene.

En utfordring for mange frivillige organisasjoner er utfordrende rammebetingelser. Frivilligheten har i lang tid bedt om økt forutsigbarhet og forenkling i de økonomiske støtteordningene, der det i større grad gis støtte til drift framfor kortvarige prosjektmidler der frivilligheten i stor grad blir leverandør for å løse statlige og kommunale bestillinger. Utvikling, organisering og koordinering av frivilligheten krever ressurser. Det tar også tid å forankre gode ordninger i kommuner og nærmiljøer. For mange søknadsordninger som er prosjektbasert flytter organisasjonenes ressurser vekk fra godt forankrede og bærekraftige tilbud. Vi mener støtte til frivilligheten i størst mulig grad må gis som ubundne midler og at økonomiske ordninger i større grad må bli flerårige.

Handlingsplanen viser flere steder til hvor viktig det er med godt samarbeid med frivilligheten, men hvordan frivillighetens rolle kan forsterkes i arbeidet er ikke inkludert.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
Generalsekretær